

9. US Patent N 4725610. C07D 417/12. Thiazolodinedione derivatives, their production and use / Kanji Meguro & Takeshi Fujita (Japan); Takeda Chemical Industries Ltd. – № 783628; Filed. 13.10.85; Publ. 16.02.88. – 27 p.
10. Osei K. Thiazolidinediones increase hepatic insulin extraction in African Americans with impaired glucose tolerance and type 2 diabetes mellitus. A pilot study of rosiglitazone / K. Osei, T. Gaillard, D. Schuster // Metabolism. – 2007. – V.56. – P.24-29.

Поступило до редакції 06.06.2009 р.

М. В. Мельник, О. В. Боднарчук, Б. М. Гуцуляк
Івано-Франківський національний медичний університет

УДК 547.835

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕАКЦІЇ ЧЕТВЕРТИННИХ СОЛЕЙ *N*-АЛКІЛЦИКЛОПЕНТА[*c*]ХІНОЛІНІЮ ІЗ АРОМАТИЧНИМИ АЛЬДЕГІДАМИ

Наявність в гетероциклічних сполуках, що містять хінолінове кільце насиченого п'ятичленного циклу робить їх подібними до стероїдів і є ознакою їх біологічної активності [1]. Представники хінолінів відомі як протипухлинні препарати [2,3], імунодепресанти [4], речовини із антикоагуляційною активністю [5], засоби для лікування ЦНС [6]. Пошук нових лікарських препаратів вимагає широкого набору сполук, що містять різні замісники в фармакофорних фрагментах молекули.

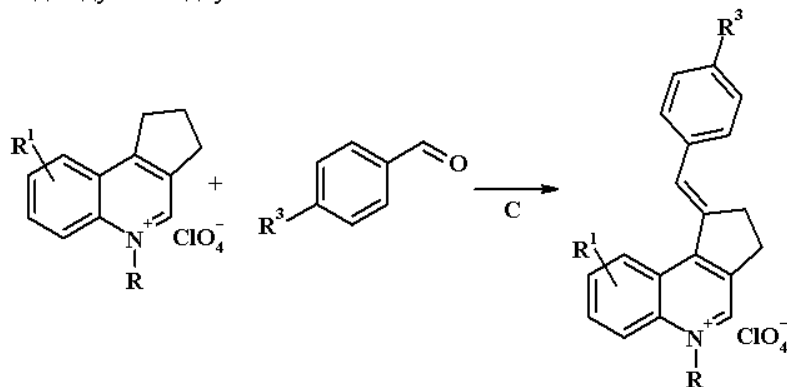
Таким фармакофорним фрагментом є циклопента[*c*]хінолінієвий цикл, умови одержання якого були вивчені нами раніше [7] при взаємодії вторинних ароматичних амінів з формальдегідом і циклопентаном в суміші бутанолу і нітробензолу в кислому середовищі (HClO₄) в одну стадію.

Відомо, що наявність активних метиленових груп в γ -положенні піридинового циклу робить дані сполуки нуклеофільними реагентами в реакціях нуклеофільного приєднання – відщеплення за участю карбонільної групи ароматичних альдегідів.

Залежно від ступеня активності метиленової групи реакція відбувається в спиртах у присутності основних катализаторів, піридині, оцтовій кислоті і оцтовому ангідриді. Найменш активні сполуки реагують тільки в розчині оцтової кислоти чи оцтовому ангідриді [8]. Для виключення впливу замісника на атомі нітрогену на активність метиленової групи, нами були підібрані солі циклопента[*c*]хінолінію із радикалами етил- і бензил-, які подібні за спектральними характеристиками.

Наявність в ароматичних альдегідах замісників як донорного, так і акцепторного характеру в *n*-положенні ароматичного ядра дозволяє вивчити їх вплив на активність карбонільної групи, умови проходження реакції, спектральні характеристики та біологічну активність одержаних продуктів реакції конденсації їх з солями циклопента[*c*]хінолінію.

Дослідження умов проходження реакції виявило їх залежність від впливу замісника в ароматичному ядрі альдегіду яка відбувається за схемою:

1,2 а-е

1. R = Et, R¹ = H, R³ = H (а), R³ = OH (б), R³ = NO₂ (в), R³ = Cl (г), R³ = 4-OH, 3-OMe (д), R³ = NMe₂ (е)
2. R = Bz, R¹ = H, R³ = H (а), R³ = OH (б), R³ = NO₂ (в), R³ = Cl (г), R³ = 4-OH, 3-OMe (д), R³ = NMe₂ (е)

Реакції з *n*-диметиламінобензальдегідом ефективно відбувається в середовищі оцтового ангідриду при кип'ятінні еквімолярних кількостей реагентів впродовж 0.5 год. Реакційну суміш обробляли діетиловим етером і перекристалізували з етанолу. Для альдегідів з менш вираженими донорними властивостями (Cl, OH) та електроноакцепторними групами (NO₂) оптимальними виявились умови кип'ятіння реакційної суміші в піридині в присутності каталітичних кількостей піперидину впродовж 0.5-1 год. з наступним осадженням водою. Виходи, константи, дані елементного аналізу та спектральні характеристики одержаних сполук **1a-e** і **2a-e** представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Виходи, константи, дані елементного аналізу та спектральні характеристики *n*-заміщених 1-бензиліденциклопента[с]хіноліній перхлоратів

№ сполук.	R	R ¹	R ²	T _{топл.} , °C	Вихід, %	Знайдено N, %	Формула	Обчислено N, %	Спектр поглинання λ _{max} , нм, (lg ε)
1a	Et	H	H	155-157	53	3.52	C ₂₁ H ₂₀ ClNO ₄	3.63	223(3.9) 323(3.5) 401(2.7)
1б	Et	H	OH	245-250	74	3.39	C ₂₁ H ₂₀ ClNO ₅	3.49	233(3.6) 248(3.7) 333(3.1) 457(3.5) 599(3.7)
1в	Et	H	NO ₂	167	85	6.25	C ₂₁ H ₁₉ ClN ₂ O ₆	6.50	232(3.6) 247(3.7) 333(3.3) 387(3.4) 400(3.4)
1г	Et	H	Cl	182	83.5	3.01	C ₂₁ H ₁₉ Cl ₂ NO ₄	3.33	231(3.62) 243(3.61) 333(3.2) 434(3.45)
1д	Et	H	4-OH 3-OMe	175-176	40	3.20	C ₂₂ H ₂₂ ClNO ₆	3.24	235(4.1) 286(3.5) 330(3.4) 465(3.6) 514(2.6)
1e	Et	H	NMe ₂	141	60	6.62	C ₂₃ H ₂₅ ClN ₂ O ₄	6.53	232(3.62) 247(3.41) 333(3.25) 565(3.40)
2a	Bz	H	H	145-146	58	3.01	C ₂₆ H ₂₂ ClNO ₄	3.13	235(3.8) 335(2.9) 430(3.25)
2б	Bz	H	OH	155	38	2.95	C ₂₆ H ₂₂ ClNO ₅	3.02	240(3.1) 333(2.5) 460(2.8) 620(2.3)
2в	Bz	H	NO ₂	179	83	5.52	C ₂₆ H ₂₁ ClN ₂ O ₆	5.68	240(3.6) 333(3.2) 400(3.2) 520(2.9)
2г	Bz	H	Cl	200-203	68	2.84	C ₂₆ H ₂₁ Cl ₂ NO ₄	2.9	275(3.3) 333(3.1) 460(3.4) 610(2.9)
2д	Bz	H	4-OH 3-OMe	207-210	66	3.20	C ₂₇ H ₂₄ ClNO ₆	2.84	285(3.1) 333(2.9) 470(3.3) 650(2.8)
2e	Bz	H	NMe ₂	244-246	95	5.66	C ₂₈ H ₂₇ ClN ₂ O ₄	5.71	239(3.1) 324(2.9) 329(3.2) 560(3.50)

Нами встановлено, що замісники в ароматичному ядрі мають суттєвий вплив на поглинання у видимій області. Так сполука **1a**, що не містить замісників в ароматичному ядрі, не має яскравого забарвлення, а максимум поглинання знаходиться на межі видимої області спектра (λ_{max}, lg ε) – 420 нм (3.25). Якщо нітрогрупа практично не приводить до зміщення максимуму поглинання, то введення хлору викликає незначний зсув на 34 нм, а у випадку наявності двох замісників 4-OH і 3-OMe спостерігається батохромний зсув на 114 нм. Найбільший батохромний зсув спостерігається у випадку групи NMe₂ – 165 нм.

За умови введення в реакцію з ароматичними альдегідами четвертинної солі циклопента[с]хінолінію з *N*-бензильним замісником (**2**) спектри мають подібний вигляд із вираженим батохромним зсувом та збереженням тенденції до переходу λ_{max} в бік батохромного зсуву.

Експериментальна частина

Перхлорат 1-бензиліден-5-етил-2,3-дигідроциклопента[с]хінолінію 1a.

Суміш солі **1** з еквімолярною кількістю бензальдегіду нагрівали в піридині з додаванням каталітичних кількостей піперидину при 100⁰С впродовж 1 год. При цьому спостерігається поява і поглиблення забарвлення реакційної суміші. Через добу осад, що випав, промивали водою до зникнення запаху піридину. Перекристалізацію проводили з суміші ДМФА-вода (1:2) при додаванні 2-3 крапель перхлоратної кислоти. Сполуки **1a-д** і **2a-д** одержували аналогічно з відповідних альдегідів і солей **1,2**.

*Перхлорат 1-(*n*-диметиламінобензиліден)-5-етил-2,3-дигідроциклопента[с]хінолінію 1e.*

Еквімолярну суміш солі **1** і *n*-диметиламінобензальдегіду нагрівали в оцтовому ангідриді при 140⁰С впродовж 0.5 год. При цьому спостерігається поява і поглиблення забарвлення реакційної суміші. Через добу осад, що випав, обробляли діетиловим етером. Перекристалізацію проводили з водно-спиртового (1:1) розчину. Сполуку **2e** одержували аналогічно.

РЕЗЮМЕ

N-алкілциклопента[с]хінолінієві солі реагують з *n*-заміщеними ароматичними альдегідами, утворюючи N-етил- і N-бензил- *n*-заміщені 1-бензиліденциклопента[с]хінолінієві солі. Встановлено залежність умов проходження реакції від характеру замісника в ароматичному ядрі альдегіду та його вплив на спектральні характеристики одержаних сполук.

РЕЗЮМЕ

N-алкілциклопента[с]хінолінієві солі реагують з *n*-заміщеними ароматичними альдегідами, образуя N-етил- и N-бензил- *n*-заміщені 1-бензиліденциклопента[с]хінолінієві солі. Установлено зависимость условий протекания реакции от характера заместителя в ароматическом ядре альдегида и его влияние на спектральные характеристики полученных соединений.

SUMMARY

N-alkylcyclopenta[с]quinoline salts react with *n*-substituted aromatic aldehydes forming N-ethyl- and N-benzyl- *p*-substituted 1-benzylidencyclopenta[с]quinoline salts. It has been detected the dependence of reaction conditions upon the feature of a substitute in the aromatic aldehyde nucleus and its influence upon spectral characteristics of obtained compounds.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ластухін Ю. О. Хімія природних сполук : навч. посібник / Ю. О. Ластухін. – Львів: Інтеллект-Захід, 2005. – 560 с.
2. Cancer chemotherapy by liposomal 6-[[2-(dimethylamino)ethyl]amino]-3-hydroxy-7H-indeno[2,1-с]quinolin-7 one dihydrochloride (TAS-103), a novel anticancer agent / K. Shimizu, M. Takada, T. [et al.] // Biological & Pharmaceutical Bulletin. – 2002. – Vol. 25(10). – P. 1385–1387.
3. Dihydroquinolines with amine-containing side chains as potent n-NOS inhibitors / S. Jaroch, P. Holscher, H. Rehwinkel [et al.] // Bioorganic & Medicinal Chemistry Letters. – 2003. – Vol. 13 (12). – P. 1981–1984.
4. Synthetic study on novel immunosuppressant KF20444 / I. Chujo, Y. Masuda, K. Fujino [et al.] // Bioorganic & Medicinal Chemistry. – 2001. – Vol. 9(12). – P. 3273–3286.
5. Therapeutic efficacy of a new topoisomerase I and II inhibitor, TAS-103, against both P-glycoprotein-expressing and -nonexpressing drug-resistant human small-cell lung cancer / P. Parajuli, S. Yano, Y. Nishioka [et al.] // Oncology Research. – 1999. – Vol. 11(5). – P. 219–224.
6. Distinct Profiles of $\alpha 7$ nAChR Positive Allosteric Modulation Revealed by Structurally Diverse Chemotypes / J. Halvard Grønlien, M. Håkerud, H. Ween [et al.] // Molecular Pharmacology. – 2007. – Vol. 72. – P. 715–724.
7. Циклізація вторичних ароматических амінів с формальдегідом и циклопентаноном / М. В. Мельник, А. В. Туров, З. Л. Новицкий [и др.] // Журнал общей химии. – 2006. – Т. 76, Вып. 4. – С. 668–671.
8. Lundch S. M. Kinetics of Styrylquinoline Formation / S. M. Lundch, M. Gordjn // Journal of Heterocyclic Chemistry. – 1972. – Vol. 9, № 4. – P. 789–799.

Поступило до редакції 11.06.2009 р.